

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 25 mars 1943 kl. 6 e. m.

Sammanfatt stats- och bevillningsutskotts utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och bevillningsutskottet hava till behandling i sammansatt stats- och bevillningsutskott hänskjutits *dels* Kungl. Maj:ts den 12 februari 1943 dagtecknade, till bevillningsutskottet hänvisade proposition, nr 68, angående fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m. jämte i anledning därav väckta motioner, *dels ock* vissa i det följande närmare angivna, under motionstiden vid riksdagens början väckta till statsutskottet överlämnade motioner i ämnen, som beröras av propositionen.

I förevarande proposition har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 12 februari 1943, föreslagit riksdagen medgiva,

att gällande skattegruppering må, utan hinder av 48 § 1 mom. kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370), erhålla förlängd giltighet till och med utgången av år 1944.

Till sammansatta stats- och bevillningsutskottet — här nedan benämnt utskottet — hava överlämnats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna nr 205 i första kammaren av herr *Bernhard Nilsson* m. fl. och nr 299 i andra kammaren av herr *Nolin* m. fl., vari hemställts, »att riksdagen måtte dels endast i så måtto bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 68, att nu gällande skattegruppering förlänges till och med utgången av år 1943, dels besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1944 års riksdag om ny skattegruppering i överensstämmelse med de lokala levnadskostnaderna i så god tid, att dessa nya bestämmelser kunna tillämpas vid 1944 års taxering»;

2) de likalydande motionerna nr 206 i första kammaren av herr *Persson* m. fl. och nr 300 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Norregård m. fl., vari hemställts, »att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 68 måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av förslag för riksdagen, avseende att ortsavdragen vid beskattningen måtte fastställas efter enhetliga, för hela riket gemensamma grunder»; samt

3) motionen nr 301 i andra kammaren av herrar *Spångberg* och *Persson* i Växjö, vari hemställt, »att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 68 måtte dels bifalla förslaget rörande skattegrupperingen så tillvida att denna må erhålla förlängd giltighet endast till och med utgången av år 1943, dels uttala som sin mening, att Kungl. Maj:t snarast möjligt bör för riksdagen framlägga förslag i dyrortsgrupperingsfrågan avseende nu möjliga justeringar i lönehänseende, så att dessa kunna tillämpas redan innevarande år, samt dels ock anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa de utredningar i dyrortsgrupperingsfrågan, som kunna anses erforderliga, med största möjliga skyndsamhet, så att en genomgripande omgruppering kan verkställas senast år 1944».

Till utskottet hava vidare överlämnats följande under motionstiden vid riksdagens början väckta till statsutskottet hänvisade motioner, nämligen:

a) de likalydande motionerna nr 75 i första kammaren av herr *Näslund* m. fl. och nr 103 i andra kammaren av herr *Sandberg* m. fl., vari hemställt, »att riksdagen måtte besluta hemställa till Kungl. Maj:t att skyndsamt låta igångsätta en utredning i dyrortsgrupperingsfrågorna syftande till en provisorisk ändring i nuvarande förhållanden orsgrupperna emellan både i fråga om löne- och skattesystem och till nästa riksdag framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda»;

b) de likalydande motionerna nr 108 i första kammaren av herr *Elon Andersson* m. fl. och nr 157 i andra kammaren av herr andre vice talmannen *Österström* m. fl., vari hemställt, »att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om dyrortsgrupperingens framtida bestånd och utformning samt de frågor, vilka i samband därmed kunna uppkomma»; samt

c) de likalydande motionerna nr 162 i första kammaren av herr *Löfvander* m. fl. och nr 242 i andra kammaren av herr *Andersson* i Södergård m. fl., vari hemställt, »att riksdagen måtte besluta, dels att nuvarande dyrortsgruppering beträffande skattesystemet avskaffas och att skatteavdragen sålunda skola utgå efter de för orsgrupp I nu gällande grunderna, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående lämpligaste sättet för dyrortsgrupperingens avskaffande så att löner, folkpensioner och familjebidrag må utgå efter samma grunder».

Från vissa personer i Ljungby stad har därjämte till utskottet inkommit en skrivelse, avseende viss justering av nu gällande dyrortsgruppering.

Beträffande motiveringen till de i motionerna framförda förslagen får utskottet hänvisa till motionerna.

Enligt 48 § 1 mom. kommunalskattelagen indelas samtliga orter i riket med avseende å levnadskostnadernas höjd i fem orsgrupper. Denna indelning — den s. k. skattegrupperingen — verkställs av socialstyrelsen enligt de närmare föreskrifter, som Kungl. Maj:t äger meddela, och gäller för en tid av fem år i sänder.

Vidare meddelas i 16 § 1 mom. förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt föreskrift rörande statligt ortsavdrag, vars storlek bestämmes med hänsyn till de ortsgupper, varom förmäles i 48 § 1 mom. kommunal-skattelagen.

Den senast fastställda skattegrupperingen avser åren 1935—1939.

På förslag av Kungl. Maj:t i proposition nr 317 till 1938 års riksdag beslöt riksdagen medgiva, att giltighetstiden för skattegrupperingen finge förlängas till och med utgången av år 1940. Författning i ämnet utfärdades den 10 juni 1938 (nr 415).

I proposition nr 26 till 1939 års urtima riksdag föreslog Kungl. Maj:t förlängning av giltighetstiden för skattegrupperingen med ytterligare ett år eller till och med utgången av år 1941. Riksdagen biföll propositionen och författning i ämnet utfärdades den 15 december 1939 (nr 870).

Slutligen föreslog Kungl. Maj:t i proposition nr 146 till 1940 års lagtima riksdag ytterligare förlängning av giltighetstiden för skattegrupperingen till och med utgången av år 1942. Propositionen bifölls av riksdagen och författning i ämnet utfärdades den 14 juni 1940 (nr 513).

Av statsrådsprotokollet i ärendet inhämtas bland annat följande.

På våren 1939 uppdrog Kungl. Maj:t åt socialstyrelsen att utföra en undersökning rörande de lokala olikheterna i levnadskostnaderna, vilken var avsedd att läggas till grund för nya dyrortsgrupperingar såväl i löne- och pensionshänseende som beträffande de skattefria ortsavdragen. Uppdraget hade föregåtts av en allmän, av 1936 års lönekommitté verkställd utredning rörande de lämpliga grunderna för mätningen av de lokala olikheterna i levnadskostnaderna (SOU 1937: 32). I samband med beslut om lönereglering för civilförvaltningen hade riksdagen (skriv. nr 388/1938) tagit ställning till de av lönekommittén förordade principerna för undersökningen. Kommitténs förslag, som innebar ett fullständigande och förbättrande av mätningmetoderna, särskilt i fråga om beräkningen av bostadskostnaderna, hade riksdagen funnit i allt väsentligt förtjänt att vinna beaktande vid det kommande dyrortsgrupperingsarbetet.

Prisutvecklingen efter krigsutbrottet medförde emellertid sådana förskjutningar i de lokala prisförhållandena, att ett uppskov med den beslutade prisinsamlingen ansågs lämpligt.

På grund därav utverkade Kungl. Maj:t, såsom framgår av vad ovan nämnts, riksdagens medgivande till förlängning av giltighetstiden för den gällande skattegrupperingen. Den i levnadskostnadsundersökningen ingående hyresräkningen fullföljdes däremot i avsedd ordning.

Genom proposition nr 218 till 1941 års riksdag, i vilken proposition anslag å tillhoppa 45,000 kronor äskades till undersökning av de lokala olikheterna i levnadskostnaderna år 1941, förelades riksdagen ånyo dyrortsgrupperingsfrågan. Socialstyrelsen hade i skrivelse den 10 april 1941 efter övervägande av, å ena sidan, olägenheterna att vidhålla gällande dyrortsgruppering oförändrad och, å andra sidan, vanskligheterna av att i dåvarande läge genomföra en

allmän prisundersökning föreslagit, att en ny dyrortsgruppering på grundval av ett hela landet omfattande prismaterial snarast skulle verkställas. I viss anslutning till socialstyrelsens förslag förordade departementschefen i nämnda proposition, att den erforderliga allmänna prisundersökningen omedelbart skulle komma till utförande. Ställningstagandet till spørgsmålet, om på grundval därav borde verkställas en fullständig omgruppering av orterna i riket eller endast de provisoriska omflyttningar av enstaka orter, som syntes motiverade enligt de bedömningsgrunder, vilka brukat tillämpas vid justeringar av en dyrortsgruppering under dess giltighetstid, fann departementschefen böra uppskjutas, tills den föreslagna prisundersökningen utförts.

Riksdagen anslöt sig till förslaget om utförande av undersökningen rörande de lokala prisrelationerna. Huruvida och i vad mån en revision av dyrortsgrupperingen i samband därmed skulle äga rum, borde enligt riksdagens mening bliva beroende av resultatet av nämnda undersökning. Jämväl i avseende å omfattningen och formerna för prisundersökningen godkände riksdagen Kungl. Maj:ts förslag.

Genom beslut den 23 maj 1941 anbefalldes Kungl. Maj:t socialstyrelsen att under tiden den 16—den 21 juni 1941 verkställa den för levnadskostnadsundersökningen erforderliga prisinsamlingen. Denna prisinsamling omfattade i runt tal 3,850 orter.

Med skrivelse den 20 maj 1942 avgav socialstyrelsen redogörelse för den anbefallda undersökningen rörande de lokala olikheterna i levnadskostnaderna.

Genom beslut den 30 juni 1942 anbefalldes Kungl. Maj:t socialstyrelsen att inkomma med förslag till riktlinjer för allmänna omgrupperingar av orterna i riket efter de konstaterade lokala olikheterna i levnadskostnader samt att därefter enligt de direktiv, som lämnades av chefen för finansdepartementet, utarbeta förslag till sådana grupperingar. I samma beslut förklarade Kungl. Maj:t sig vilja senare taga ståndpunkt till frågan, huruvida levnadskostnadsundersökningen skulle läggas till grund för fullständiga omgrupperingar av orterna i riket eller utnyttjas för partiell revision av gällande grupperingar.

I skrivelse den 17 oktober 1942 har socialstyrelsen framlagt förslag till riktlinjer för allmänna löne- och skattegrupperingar. Skrivelsen innehåller tre alternativa förslag till gruppgränsbestämningar för allmän omgruppering av orterna, men understryker samtidigt de stora vanskligheter, som varje allmän omgruppering med ty åtföljande nedflyttningar av orter måste innefatta under en period av stigande priser.

Beträffande resultatet av den sålunda verkställda undersökningen av levnadskostnadernas lokala olikheter under år 1941 ävensom innebörden av de av socialstyrelsen föreslagna riktlinjerna för allmänna ortsgrupperingar tillåter sig utskottet hänvisa till propositionen (s. 5—19).

Departementschefen har i likhet med socialstyrelsen utgått ifrån att allmänna omgrupperingar i nuvarande läge borde innebära en fördelning av orterna på nio lönegrupper och fem skattegrupper. Vad som kunde bliva före-

mål för delade meningar vore däremot den metod, som rimligen borde komma till användning, då orterna med sina nya och varandra närmare liggande indextal skulle fördelas på de förutsatta grupperna. Redan vid tidigare ortsgupperingar hade kritik kunnat riktas mot bestämningen av gränserna mellan de olika grupperna såsom godtycklig, och särskilt hade det varit svårt att vinna allmänt erkännande av att en ort måste flyttas ned i en lägre dyrortsgrupp, därför att den blivit billigare i förhållande till andra orter, oaktat levnadskostnaderna på orten kanske absolut taget visade stegring. Departementschefen har vidare anfört bland annat följande:

»Genom den fortgående prisstegringen och den ofullständiga lönekompen- sationen har den reala lönestandard undergått en icke obetydlig försämring, och tidpunkten måste därför anses föga lämpad för en utjämning de anställda emellan, som skulle åstadkommas medels sänkning av penninglönerna för stora grupper av befattningshavare. Å andra sidan behöver det inte framhållas vilka invändningar som i nuvarande läge med lönestopp och begränsning av statsutgifterna måste inställa sig mot tanken på en omfattande uppflyttning av lägre ortsgupper. Överhuvud taget skulle varje mera genomgripande förändring av nu gällande ortsguppering närmast få karaktär av en löneroglering. Att detta under vissa omständigheter ligger i själva dyrortssystemets natur framhölls också redan av 1936 års lönekommitté, som därav också drog slutsatsen, att verkliga omgrupperingar inte borde företagas annat än i samband med allmänna lönerogleringar.

Huruvida en sådan slutsats under alla förhållanden skulle visa sig tvingande, behöver icke i detta sammanhang tagas upp till prövning. Det synes vara tillräckligt att konstatera, att den förändring av de olika orternas levnadskostnader som försiggått efter senaste dyrortsguppering är av sådan natur, att en omgruppering knappast kan äga rum utan att få karaktär av en verklig löneroglering. Men därmed synes också vara klart, att utgångspunkter för en omedelbar omgruppering icke kunna anses föreligga på grundval av hittills företagna utredningar. Om en omfattande lönesänkning för de dyrare orternas befattningshavare inte under nuvarande förhållanden kan anses vara en rimlig utväg, får lösningen av omgrupperingsproblemet sökas i en mer eller mindre långtgående höjning av lönerna på ett stort antal billigare orter genom dessa orters uppflyttning i högre ortsgupper. Men bortsett från att den nuvarande tidpunkten är illa lämpad för en dylik löneroglering, torde det vara klart att den icke kan allvarligt övervägas utan en helt annan och mera ingående utredning av olika möjligheter till problemets lösning än den som hittills ansetts erforderlig. Innan en sådan utredning, som icke heller torde kunna underlåta att söka hållpunkter för att bedöma den lämpliga tidpunkten för en mera ingripande omreglering, hunnit verkställas, synes det emellertid vara skäligt att överväga vissa provisoriska jämkningar i dyrortsgupperingen, varigenom de mest framträdande ojämnheterna i den nuvarande grupperingen skulle kunna avlägsnas.

Under de sju år gällande grupperingar varit i kraft ha för en hel del orter förändringar inträffat, som föranlett en exceptionell lokal prisutveckling —

exempelvis att större industriföretag utvecklats eller militärförläggningar tillkommit å orten — och sålunda gjort nuvarande dyrortsplacering påtagligt missvisande. I samband med de uppflyttningar, som härav kunna påkallas, torde jämväl en prövning av frågor om ändrad dyrortsplacering på grund av ändringar i den administrativa indelningen och liknande speciella problem böra verkställas.

De erforderliga justeringarna i dyrortsplaceringen torde jag senare få anmäla för Kungl. Maj:t. Med hänsyn till taxeringsmyndigheternas arbete synes icke möjligt att låta förändringar i skattegrupperingen träda i kraft förrän nästa taxeringsår. I lönehänseende torde ändringarna däremot böra komma i tillämpning redan under år 1943 så snart lämpligen kan ske.

Enligt riksdagens medgivande har gällande skattegruppering erhållit förlängd giltighet till utgången av år 1942. Då en allmän omgruppering, baserad på ny levnadskostnadsundersökning, icke kan tänkas genomförd före utgången av år 1944, bör riksdagens medgivande om fortsatt giltighet av gällande gruppering intill denna tidpunkt inhämtas. Kungl. Maj:ts befogenhet att verkställa de förut angivna justeringarna i skattegrupperingen påverkas givetvis icke av ett sådant medgivande.»

Utskottets yttrande.

Genom den i propositionen intagna redogörelsen för den av socialstyrelsen verkställda undersökningen rörande levnadskostnadernas lokala olikheter under år 1941 har framkommit, att skillnaden mellan högsta och lägsta ortsindextalet var avsevärt mindre vid berörda undersökning än vid den närmast föregående levnadskostnadsundersökningen, vilken verkställdes år 1934. Medan de beräknade ortsindextalerna år 1934 varierade mellan 1,011 och 527, motsvarande en skillnad mellan högsta och lägsta indextal av omkring 48 procent av det högsta indextalet, utgjorde vid 1941 års undersökning dessa indextal 1,000 respektive 734 och skillnaden mellan dessa tal ej fullt 27 procent. Den sammanpressning av indextalerna, som sålunda ägt rum, har enligt propositionen delvis åstadkommit genom ändrade undersökningsmetoder men i övervägande grad av en verklig prisutjämning.

Genom sammanpressningen av ortsindextalerna har sålunda avståndet på dyrortsskalan mellan dyraste och billigaste ort avsevärt förminskats. Huruvida detta avstånd kan antagas bli bestående för framtiden är naturligen svårt att säga. Måhända är skillnaden i levnadskostnader mellan dyraste och billigaste ort för närvarande ännu mindre än den enligt socialstyrelsens undersökning var år 1941. Å andra sidan kan det givetvis tänkas, att den minskade spännvidden i ortsindextalerna åtminstone i någon mån kan hava berott på de nu rådande extra ordinära förhållandena och därav föranledda statliga åtgärder i prisreglerande syfte samt att, sedan normala förhållanden åter inträtt, levnadskostnadsolikheterna kunna framträda i ökad omfattning.

Huru därmed än må förhålla sig, torde dock den verkställda levnadskost-

nadsundersökningen få anses hava givit vid handen, att den nuvarande dyrortsgrupperingen icke är tillfredsställande. Ändrade grunder för dyrortsgrupperingen äro sålunda utan tvivel erforderliga. I likhet med departementschefen finner emellertid utskottet den av socialstyrelsen verkställda levnads-kostnadsundersökningen icke lämpligen kunna läggas till grund för en ny dyrortsgruppering. Utskottet delar även departementschefens uppfattning, att en sådan omgruppering vad angår löner knappast kan äga rum utan att få karaktär av en verklig löneroglering samt att en mera ingående utredning av olika möjligheter till problemets lösning får anses erforderlig. Utskottet förordar för sin del, att en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om dyrortsgrupperingens framtida bestånd och utformning företages samt att därvid erforderliga undersökningar rörande levnadskostnadernas lokala olikheter äga rum.

Beträffande formen för den sålunda föreslagna utredningen ifrågasätter utskottet, huruvida det icke skulle kunna befinnas lämpligt att för de här uppkommande frågornas allsidiga belysning anförtro utarbetandet av grunderna för levnadskostnadsundersökningens verkställande och upprättandet av riktlinjer för omgrupperingen åt särskilda sakkunniga, därvid olika intressen och uppfattningar böra bliva representerade.

Utskottet vill i detta sammanhang starkt understryka vikten av att utredningen snarast igångsättes och bedrives med sådan skyndsamhet, att förslag till ny dyrortsgruppering kan framläggas vid 1945 års riksdag. I väckta motioner har ifrågasatts, huruvida det icke skulle vara möjligt att beträffande skattegrupperingen bedriva arbetet på sådant sätt, att förslag i ämnet kunde föreläggas 1944 års riksdag. Utskottet håller för egen del icke för troligt, att en ny utredning skulle kunna färdigställas på så kort tid, som därvid skulle stå till förfogande. Däremot skulle kunna tänkas att lägga socialstyrelsens förslag till grund för en provisorisk skattegruppering. Under förutsättning att förslag till frågans lösning rörande såväl skattegruppering som lönegruppering kan framläggas vid 1945 års riksdag anser dock utskottet — med hänsyn till önskvärdheten av att enhelliga grunder bliva fastställda i fråga om båda dessa grupperingar — att, såsom framgår av vad ovan nämnts, jämväl med framläggande av förslag till ny skattegruppering bör kunna anstå till sistnämnda års riksdag. Skulle emellertid oöverstigligena hinder möta för framläggande av ett slutligt förslag i dyrortsgrupperingsfrågan vid 1945 års riksdag, bör enligt utskottets mening tagas under övervägande, huruvida icke redan till 1944 års riksdag förslag bör framläggas rörande skattegrupperingen, även om ett sådant förslag får anses innebära allenast ett provisorium. I fråga om lönegrupperingen anser sig utskottet med hänsyn till de med en sådan gruppering förenade omständigheterna icke kunna tillråda ett provisorium för den korta tid, som kan antagas behöflig för genomförande av en ny dyrortsgruppering.

Vad angår grunderna för den sålunda föreslagna levnadskostnadsundersökningen, är utskottet givetvis icke i tillfälle att göra några närmare uttalanden. Fastställandet av dessa grunder bör ske i samband med den bli-

vande utredningen. Enligt utskottets uppfattning bör emellertid vid undersökningens verkställande i större utsträckning än hittills tagas hänsyn till sådana kostnader, som visserligen ej kunna siffermässigt fixeras men som dock bidra till olikheten i levnadskostnader mellan skilda orter. Utskottet åsyftar därvid närmast de ökade kostnader, som landsbygdsbefolkningen i jämförelse med stadsbefolkningen får vidkännas för tillgodonjutande av vissa förmåner, såsom t. ex. sjukvård och hälsovård. Särskilt bör för landsbygdsbefolkningens del kostnaderna för resor för olika ändamål beaktas. Överhuvud taget torde enligt utskottets mening sådana kostnader, varöver människorna ej själva kunna råda, böra på ett eller annat sätt medräknas vid levnadskostnadsberäkningen. I sådana fall, då kostnaderna ej kunna siffermässigt angivas, synes den möjligheten icke utesluten att åsätta kostnaderna ett schablonmässigt beräknat belopp, ett slags »poängvärde». Däremot anser utskottet tveksamt, huruvida det skulle vara möjligt att finna någon grund för tillgodoräknande av sådana kostnader, som uppkomma för barns och ungdoms undervisning utöver bottenskolestadiet.

Vilket resultat, den blivande levnadskostnadsundersökningen än kommer att giva, förefaller det dock sannolikt, att spännvidden i ortsindextalet blir avsevärt mindre än vid 1934 års levnadskostnadsundersökning. Med hänsyn härtill ifrågasätter utskottet, huruvida det kan anses lämpligt att bibehålla det nuvarande stora antalet ortsgrupper.

I de likalydande motionerna I: 206 och II: 300 samt de likalydande motionerna I: 162 och II: 242 har yrkats, att dyrortsgrupperingen måtte avskaffas och Ortsavdragen bestämmas efter enhetliga för hela riket gemensamma grunder. Att utan avvaktande av den föreslagna utredningen företaga en så genomgripande ändring i nu gällande beskattningsgrunder finner utskottet dock ej tillrädligt. Utskottet håller nämligen för sannolikt, att, även om utjämningen av levnadskostnaderna mellan olika orter skulle fortsätta, skillnaden i levnadskostnader likväl kommer att vara så betydande, att en ortsgruppering näppeligen kan undvaras. Detta så mycket mindre som, när mera normala förhållanden åter inträtt och statliga åtgärder i prisreglerande syfte ej längre anses erforderliga, olikheterna i levnadskostnader mellan skilda orter, såsom ovan nämnts, kunna framträda i starkare dager än vad nu är fallet.

Såsom framgår av vad ovan anförts delar utskottet departementschefens uppfattning, att en omgruppering, vad angår löner, knappast kan äga rum utan att få karaktär av en verklig lönereglering. Utskottet vill emellertid i detta sammanhang tillägga, att vid den lönereglering, som utskottet sålunda förutsätter skola komma till stånd, sambandet mellan av staten utbetalade löner och löner i den allmänna marknaden vid likvärdiga befattningar torde, vad angår de stora grupperna av löntagare, böra beaktas, i den mån så befinnes lämpligt.

På grund av nu anförda omständigheter anser sig utskottet böra tillstyrka bifall till den nu föreliggande propositionen. Utskottet vill dock i detta sammanhang understryka önskvärdheten av att, på sätt departementschefen jämväl uttalat, provisoriska jämkningar i dyrortsgrupperingen för såväl beskatt-

ning som löner måtte vidtagas i sådana fall, där ojämnheterna i den nuvarande grupperingen äro mest framträdande.

Utskottet förutsätter, att vid den sålunda förordade utredningen ovan anförda synpunkter vinna beaktande. Med hänsyn härtill finner utskottet anledning ej föreligga att genom skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning om sådan utredning.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen måtte, med avslag å de likalydande motionerna I: 206 av herr Persson m. fl. och II: 300 av herr Pettersson i Norregård m. fl. samt de likalydande motionerna I: 162 av herr Löfvander m. fl. och II: 242 av herr Andersson i Södergård m. fl., bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 68 ävensom

B) att följande motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 205 av herr Bernhard Nilsson m. fl. och II: 299 av herr Nolin m. fl.,

2) motionen II: 301 av herrar Spångberg och Persson i Växjö,

3) de likalydande motionerna I: 75 av herr Näslund m. fl. och II: 103 av herr Sandberg m. fl., samt

4) de likalydande motionerna I: 108 av herr Elon Andersson m. fl. och II: 157 av herr andre vice talmannen Österström m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet här ovan anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Stockholm den 23 mars 1943.

På sammansatta stats- och bevillningsutskottets vägnar:

A. J. BÄRG.

Närvarande:

från statsutskottet:

herrar *Eriksson* i Stockholm, *Bernhard Nilsson*, *Hansson* i Rubbestad, *Åqvist*, *Wiklund* och *Mårtensson*; samt

från bevillningsutskottet:

herrar *Johan Bårg*, *Elon Andersson*, *Velander*, *Olsson* i Gävle, *Hammarlund* och *Bladh*.

Reservationer:

I) av herrar *Hansson* i Rubbestad och *Hammarlund*, som ansett att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Genom den i propositionen intagna redogörelsen för den av socialstyrelsen verkställda undersökningen rörande levnadskostnadernas lokala olikheter under år 1941 har framkommit, att skillnaden mellan högsta och lägsta ortsindextalet var avsevärt mindre vid berörda undersökning än vid den närmast föregående levnadskostnadsundersökningen, vilken verkställdes år 1934. Medan de beräknade ortsindextalerna år 1934 varierade mellan 1,011 och 527, motsvarande en skillnad mellan högsta och lägsta indextal av omkring 93 procent av *lägsta* indextalet, utgjorde vid 1941 års undersökning dessa indextal 1,000 respektive 734 och skillnaden mellan dessa tal ej fullt 36 procent. Den sammanpressning av indextalerna som sålunda ägt rum har enligt propositionen delvis åstadkommit genom ändrade undersökningsmetoder men i övervägande grad av en verklig prisutjämning.

Genom sammanpressningen av ortsindextalerna har sålunda avståndet på dyrortsskalan mellan dyraste och billigaste ort avsevärt förminskats. Man kan dessutom hålla för troligt, att skillnaden i levnadskostnader mellan dyraste och billigaste ort för närvarande är ännu mindre än den enligt socialstyrelsens undersökning var år 1941. Därigenom har i hög grad aktualiserats den starka kritik som under de senaste åren riktats mot hela dyrortsgrupperingen.

Med ökad styrka har man sålunda krävt en grundlig omändring av densamma. På flera håll inom landet har den uppfattningen tagit allt fastare form att hela dyrortsgrupperingssystemet med dess konsekvenser för olika områden av samhällslivet bör helt avskaffas. Särskilt på landsbygden och på de s. k. billigare orterna är denna mening starkt företrädd.

Den undersökning av levnadskostnaderna på olika orter, som socialstyrelsen företagit, och vars resultat är framlagt i skrivelse till Kungl. Maj:t den 20 maj 1942, bekräftar också den uppfattningen att dessa kostnader mellan olika orter utjämnats. Beträffande livsmedelskostnaderna, som ju upptaga en väsentlig del av hushållsbudgeten, visar undersökningen att stegringen från 1934 till 1941 varit störst på de s. k. billigare orterna. Numera föreligga ej längre några större variationer i livsmedelskostnaderna för en normalfamilj på olika platser. Sålunda utgjorde denna kostnad år 1941 i Stockholm (I-ort) 1,940 kronor, i Skredsvik i Bohuslän (A-ort) 1,803 kronor; i Grängesberg (C-ort) 1,853 kronor; i Österby bruk i Uppland (A-ort) 1,833 kronor samt i Malmö (G-ort) 1,858 kronor. Men det är inte endast skillnaderna i livsmedelskostnaderna som pressats ihop utan samma är förhållandet beträffande samtliga poster i normalfamiljens budget.

Utgifterna för sådana poster som kläder, lyse och »övriga utgifter» torde vara tämligen likartade över hela landet. Utskottet har visserligen konstaterat att hyrorna äro något högre å de s. k. dyrare orterna, men detta torde till stor del bero därpå att bostädernas kvalitet är bättre, varjämte den skillnad som ännu förefinnes till väsentlig grad uppväges genom de stora förmåner som stadsbefolkningen äger genom sin vistelse i staden, såsom bättre skolväsen, lättare tillgång till god sjukvård samt dessutom möjlighet till inköp av livets förnödenheter utan att behöva uppoffra lång tid och kostbara resor, vilket de flesta landsbygdsbor måste göra, då de ofta nödgas resa till staden för att skaffa sig vissa förnödenheter.

Den eventuella skillnad i levnadskostnader, som ännu kan kvarstå mellan vissa orter, har utskottet ej funnit vara av den storleksordning att den motiverar någon dyrortsgruppering, särskilt om man tar hänsyn till de här ovan berörda fördelar, som städerna obestriddligen äga.

Av vad sålunda anförts torde framgå att utskottet kommit till den uppfattningen att några bärande skäl för ett bibehållande av dyrortsgrupperings-systemet nu icke längre torde förefinnas. Utskottet ansluter sig sålunda till de likalydande motionerna I: 162 och II: 242 ävensom till de likalydande motionerna I: 206 och II: 300 samt förordar därför principiellt ett avskaffande av dyrortsgrupperingen. På grund härav finner sig utskottet böra avstyrka såväl Kungl. Maj:ts proposition nr 68, som motionerna I: 75, I: 108, II: 103, II: 157, I: 205, II: 299 samt II: 301, vilka samtliga syfta till dyrortgrupperingens bibehållande.

Beträffande tillvägagångssättet vid avskaffandet av dyrortsgrupperingen anser utskottet att skillnad bör göras angående grupperingen för de skattefria avdragen samt folkpensioner och familjebidrag å ena sidan samt löner å den andra. Dyrortsgrupperingen för skatteavdrag, folkpensioner och familjebidrag finner utskottet kunna avskaffas utan mera ingående utredningar och förväntar därför att Kungl. Maj:t för nästa års riksdag framlägger sådant förslag att de skattefria avdragen, folkpensionerna och familjebidragen komma att utgå efter enhetliga för hela riket gemensamma grunder. Såsom en övergångsform torde de hittills gällande grunderna för de skattefria avdragen, folkpensionerna och familjebidragen bibehållas.

Dyrortsgrupperingen av lönerna däremot finner utskottet vara av mera invecklad natur, som torde kräva en grundligare och mera tidsödande utredning angående lämpligaste formerna för grupperingens avveckling. Utskottet förutsätter dock att denna utredning bedrives så skyndsamt som möjligt. Även beträffande denna del av dyrortsgrupperingen anser utskottet att såsom en övergångsform bör gälla de hittillsvarande grunderna i avbidan på definitiv reglering av dyrortsgrupperingen.

Med återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

A) att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 162 och II: 242 samt I: 206 och II: 300 besluta,

1) att i princip uttala sig för ett avskaffande av dyrortsgrupperingen beträffande löner, folkpensioner, familjebidrag och de skattefria avdragen;

2) att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till nästa års riksdag angående enhetliga för hela landet gemensamma grunder för de skattefria avdragen samt för folkpensioner och familjebidrag;

3) att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående lämpligaste sättet för avskaffandet av dyrortsgrupperingen beträffande lönerna samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kan föranleda;

4) att hittillsvarande dyrortsgruppering för löner, folkpensioner, familjebidrag och de skattefria avdragen måtte såsom en övergångsform få gälla tills vidare i avbidan på en definitiv reglering av dyrortsgrupperingen på respektive områden;

B) att följande motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 205 av herr Bernhard Nilsson m. fl. och II: 299 av herr Nolin m. fl.;

2) motionen II: 301 av herrar Spångberg och Persson i Växjö;

3) de likalydande motionerna I: 75 av herr Näslund m. fl. och II: 103 av herr Sandberg m. fl.; samt

4) de likalydande motionerna I: 108 av herr Elon Andersson m. fl. och II: 157 av herr andre vice talmannen Österström m. fl.

måtte, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.»

II) av herrar *Bernhard Nilsson*, *Åqvist* och *Velander*, som ansett att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Genom den i propositionen intagna redogörelsen för den av socialstyrelsen verkställda undersökningen rörande levnadskostnadernas lokala olikheter under år 1941 har framkommit, att skillnaden mellan högsta och lägsta ortsindextalet var avsevärt mindre vid berörda undersökning än vid den närmast föregående levnadskostnadsundersökningen, vilken verkställdes år 1934. Medan de beräknade ortsindextalerna år 1934 varierade mellan 1,011 och 527, motsvarande en skillnad mellan högsta och lägsta indextal av omkring 48 procent av det högsta indextalet, utgjorde vid 1941 års undersökning dessa indextal 1,000 respektive 734 och skillnaden mellan dessa tal ej fullt 27 procent. Den sammanpressning av indextalerna, som sålunda ägt rum, har enligt propositionen delvis åstadkommits genom ändrade undersökningsmetoder men i övervägande grad av en verklig prisutjämning.

Genom sammanpressningen av ortsindexalen har sålunda avståndet på dyrortsskalan mellan dyraste och billigaste ort avsevärt förminskats. Huruvida detta avstånd kan antagas bli bestående för framtiden är naturligen svårt att säga. Måhända är skillnaden i levnadskostnader mellan dyraste och billigaste ort för närvarande ännu mindre än den enligt socialstyrelsens undersökning var år 1941. Möjligt är ock, att den minskade spännvidden i ortsindexalen i någon mån kan hava berott på de nu rådande extra ordinära förhållandena och därav föranledda statliga åtgärder i prisreglerande syfte samt att, sedan normala förhållanden åter inträtt, levnadskostnadsolikheterna kunna framträda i ökad omfattning. Uteslutet är emellertid icke, att på grund av organisationsväsendets utveckling, särskilt på jordbrukets område, priserna å viktiga förnödenheter komma att i fortsättningen uppvisa stor enhetlighet.

Huru därmed än må komma att ställa sig, torde den av socialstyrelsen utförda levnadskostnadsundersökningen få anses ha givit vid handen, att den nuvarande dyrortsgrupperingen är synnerligen otillfredsställande och att en ändring därav sålunda är utan dröjsmål påkallad. Huruvida sagda levnadskostnadsundersökning kan anses ägnad att läggas till grund för en mera definitiv dyrortsgruppering måste dock ifrågasättas, helst som en sådan dyrortsgruppering näppeligen kan genomföras annorledes än i samband med en allmän lönereglering. Enligt utskottets mening synes likväl denna undersökning och socialstyrelsens i anslutning därtill framlagda förslag till riktlinjer för en allmän dyrortsgruppering inrymma möjligheter till en anpassning till de rådande faktiska förhållandena i väsentligt högre grad än vad som visat sig vara fallet med den hittillsvarande dyrortsgrupperingen. Med hänsyn härtill torde en överarbetning och komplettering därav skyndsamt böra verkställas i syfte att utan dröjsmål nå fram till en provisorisk reglering på ifrågavarande område, vilken så långt möjligt beaktar de av socialstyrelsen konstaterade olikheterna i levnadskostnaderna skilda orter emellan. En sådan provisorisk reglering får jämväl anses påkallad av den anledningen, att en ny förutsättningslös utredning av dyrortsgrupperingsfrågan i hela dess vidd resp. verkställandet av därför erforderliga undersökningar rörande levnadskostnadernas lokala olikheter måste komma att taga en längre tid i anspråk. Därtill kommer att av olika skäl genomförandet av en mera definitiv dyrortsgruppering icke synes kunna äga rum förrän en stabilare prisnivå och jämväl i övrigt normalare förhållanden än de nu rådande inträtt.

I den föreliggande propositionen har föreslagits förlängning av giltighetstiden för den hittills gällande skattegrupperingen till och med utgången av år 1944. Departementschefen förutsätter därvid, att en ny levnadskostnadsundersökning skall verkställas och att därefter förslag skall framläggas till ny dyrortsgruppering, avseende såväl skatter som löner. Enligt utskottets mening torde emellertid, på sätt nyss antytts, det knappast vara tänkbart, att en sådan utredning skall kunna slutföras på så kort tid, att förslag i ämnet kan föreläggas 1945 års riksdag. Fortsatt uppskov därmed skulle sålunda bli erforderligt och detta i sin tur medföra, att den hittillsvarande

dyrortsgrupperingen med de omfattande bristfälligheter, som ostridigt vidlåda densamma, skulle komma att fortbestå under obestämd tid framåt. En sådan ordning finner utskottet inte gärna möjlig. Enligt utskottets uppfattning bör därför redan till 1944 års riksdag framläggas förslag till ny dyrortsgruppering, avseende såväl skatter som löner m. m. Denna dyrortsgruppering, som då måste förutsättas bli av provisorisk natur, får grundas på den av socialstyrelsen redan verkställda levnadskostnadsundersökningen, i erforderlig utsträckning överarbetad och kompletterad. Utskottet utgår ifrån att den sålunda avsedda dyrortsgrupperingen bör vara så anordnad, att den icke medför någon nämnvärt ökad ekonomisk belastning för det allmänna.

I överensstämmelse med det i de likalydande motionerna I: 205 och II: 299 framställda yrkandet föreslår sålunda utskottet, att den hittills gällande skattegrupperingen erhåller förlängd giltighet allenast till och med utgången av år 1943.

Jämte det att en ny dyrortsgruppering av provisorisk natur utan dröjsmål genomföres anser utskottet att fortsatta ingående överväganden och undersökningar av olika möjligheter till en mera definitiv lösning av hithörande spörsmål böra åvägabringas. Därvid torde självfallet även det spörsmålet bli föremål för klarläggande, huruvida överhuvud taget en dyrortsgruppering är påkallad. Utskottet förordar alltså, att en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om dyrortsgrupperingens framtida bestånd och utformning företages samt att därför erforderliga undersökningar rörande levnadskostnadernas lokala olikheter äga rum.

Beträffande formen för såväl de överväganden, som böra föregå det av utskottet förordade förslaget till provisorisk dyrortsgruppering till 1944 års riksdag, som ock den föreslagna utredningen av dyrortsgrupperingsfrågan i hela dess vidd ifrågasätter utskottet, huruvida det icke skulle vara lämpligt att för vinnande av en allsidig belysning av hithörande spörsmål anförtro ifrågavarande överväganden och utredning åt särskilda sakkunniga, därvid olika intressen och uppfattningar böra bli representerade.

Vad angår grunderna för den blivande levnadskostnadsundersökningen, är utskottet icke i tillfälle att göra några närmare uttalanden därom. Fastställandet av dessa grunder bör ske i samband med den avsedda utredningen. Enligt utskottets uppfattning bör emellertid vid undersökningens verkställande i större utsträckning än hittills hänsyn tagas till sådana kostnader, som visserligen ej kunna siffermässigt fixeras men som dock bidra till olikheten i levnadskostnader mellan skilda orter. Utskottet åsyftar därvid närmast de ökade kostnader, som landsbygdsbefolkningen i jämförelse med stadsbefolkningen får vidkännas för tillgodonjutande av vissa förmåner, såsom t. ex. sjukvård och hälsovård. Även landsbygdsbefolkningens kostnader för resor för olika ändamål böra beaktas. Över huvud taget torde enligt utskottets mening sådana kostnader, varöver vederbörande själva icke kunna råda, böra på ett eller annat sätt medräknas vid levnadskostnadsundersökningen. I sådana fall, då kostnaderna ej kunna siffermässigt angivas, synes den möjligheten icke utesluten att kostnaderna upptagas till ett schablonmässigt beräknat belopp, ett slags 'poängvärde'.

På grund av den ståndpunkt utskottet här ovan intagit finner utskottet icke erforderligt att under år 1943 provisoriska jämkningar i dyrortsgrupperingen för löner vidtagas i sådana fall, där med hänsyn till ojämnheterna i den nuvarande grupperingen så eljest vore påkallat.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 68 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, samt med bifall till de likalydande motionerna I: 205 av herr Bernhard Nilsson m. fl. och II: 299 av herr Nolin m. fl. medgiva, att gällande skattegruppering må, utan hinder av 48 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), erhålla förlängd giltighet till och med utgången av år 1943;

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av vad utskottet ovan anført, *dels* i proposition till 1944 års riksdag framlägga förslag till provisorisk dyrortsgruppering, avseende såväl löner som skatter m. m. *dels* ock låta verkställa en allsidig och försättningslös utredning av dyrortsgrupperingsfrågan i hela dess vidd och för riksdagen vid tidpunkt, som därför prövas lämplig, framlägga det förslag, vartill utredningen må föranleda; samt

C) att följande motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 206 av herr Persson m. fl. och II: 300 av herr Pettersson i Norregård m. fl.,

2) motionen II: 301 av herrar Spångberg och Persson i Växjö,

3) de likalydande motionerna I: 75 av herr Näslund m. fl. och II: 103 av herr Sandberg m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 108 av herr Elon Andersson m. fl. och II: 157 av herr andre vice talmannen Österström m. fl. samt

5) de likalydande motionerna I: 162 av herr Löfvander m. fl. och II: 242 av herr Andersson i Södergård m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet här ovan anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.»

III) av herr *Elon Andersson*.